

Manifest Opgroeien, Opvoeden en Jeugdhulp in Alphen aan den Rijn

Gemeente Alphen aan den Rijn | 2022

HET FUNDAMENT

Alphen aan den Rijn

Waarom een Manifest?

Het is van belang om de zorg voor jeugd in Alphen aan den Rijn vanuit een breder perspectief te bekijken en te organiseren. De gemeentelijke aanpak in combinatie met alle (keten)partners moet zich richten op gezond en veerkrachtig opgroeien. Jeugdhulp is hierbij het sluitstuk.

De gemeente Alphen aan den Rijn presenteert daarom een fundament voor opgroeien en opvoeden, dat tot stand is gekomen na afstemming met inwoners en maatschappelijke partners.

Dit fundament bevat een aantal gedeelde principes met daarin ankerpunten voor het bieden van ondersteuning bij het alledaags opvoeden en opgroeien en belangrijke principes die gelden wanneer gezinnen en/of jeugdigen ondersteuning nodig hebben. Het vormt daarmee de basis voor onze samenwerking en biedt een gemeenschappelijke duurzame werkwijze rondom opvoeden en opgroeien, waarin iedereen aanspreekbaar is op zijn bijdrage. Toekomstig gemeentelijk beleid op het gebied van jeugd zal daarom ook gefundeerd zijn op deze principes.

De Vier Leidende Principes

Inhoudelijke uitgangspunten

1. We versterken en benutten de krachten en kansen in het 'gewone leven', waaraan iedereen meedoet en waarbij iedereen meetelt

- Alle kinderen krijgen zoveel mogelijk ruimte om mee te doen in de maatschappij
- Hobbels, hindernissen en tegenslag horen bij het opgroeien en opvoeden van jeugdigen
- Hulpvragen worden zoveel mogelijk in het gewone leven opgepakt, met inzet van het netwerk

2. Ouders en jeugdigen worden in staat gesteld het zelf te doen

- Ouders en jeugdigen zitten aan het stuur
- We dragen verantwoordelijkheid voor een overzichtelijk zorglandschap en helpen ouders en jeugdigen wegwijs
- We zoeken met elkaar naar de oorsprong van een ondersteuningsvraag en helpen ouders en jeugdigen bij het antwoord

3. We zorgen voor een doorgaande lijn van zorg en ondersteuning

- Samenwerking is de basis
- De doorgaande lijn

4. We benutten kennis, kunde en expertise in onze gemeente maximaal in het belang van ouders en jeugdigen

- We erkennen en verstevigen belangrijke vindplaatsen, met deskundigheid en kennis
- We zetten in op preventie

1. We versterken en benutten de krachten en kansen in het 'gewone leven', waaraan iedereen meedoet en waarbij iedereen meetelt

1.1 Alle kinderen krijgen zoveel mogelijk ruimte om mee te doen in de maatschappij

Kinderen hebben recht op gelijke kansen in het leven. Dat is en blijft ons gemeenschappelijke doel.

Het is belangrijk dat alle kinderen voelen dat zij mee mogen doen en geaccepteerd worden en dat er voor hen een plek is in de maatschappij en in het dagelijkse leven. Ze zijn welkom op school, bij sportclubs en andere verenigingen en doen mee met vriendjes en vriendinnetjes. Ongeacht wie zij zijn of de plek waar hun wieg heeft gestaan.

Er is echter een groep kinderen die moeilijker mee kan doen. De gezinssituatie, armoede, het opleidingsniveau van de ouders, de woonomgeving of aangeboren eigenschappen kunnen leiden tot een verhoogd risico op achterstanden. Met elkaar zijn we verantwoordelijk voor het bieden van gelijke kansen, met name voor deze groep kwetsbare kinderen. Ook zij mogen meedoen. Elke organisatie die in contact komt met ouders en jeugdigen moet zich hiervan bewust zijn. Met elkaar kunnen we het verschil maken voor alle kinderen in onze gemeente. Ook als er sprake is van jeugdhulp met verblijf, of er jeugdigen uitstromen uit deze vorm van jeugdhulp, is het belangrijk dat ze kunnen meedoen in de maatschappij (op school, in hun vrije tijd en werk).

Het gewone leven: In het gewone leven kunnen kinderen veilig, gezond en plezierig met leeftijdsgenoten, tot liefhebbende volwassenen opgroeien en is er ruimte voor verschil. Ze kunnen talenten ontwikkelen, leren met anderen en een leven opbouwen. Een eigen inkomen genereren, relaties met anderen aangaan en ergens wonen waar ze zich thuis voelen. Het gewone leven gaat niet altijd over rozen, tegenslagen horen erbij. In het gewone leven hebben kinderen en volwassenen voldoende mogelijkheden om veerkrachtig te zijn bij tegenslag of stress.²

1.2 Hobbels, hindernissen en tegenslag horen bij het opgroeien en opvoeden van jeugdigen

Tegenslagen horen bij de gewone ontwikkeling van kinderen en kunnen door ouders vaak goed opgelost worden. Dit kunnen zij zelfstandig, eventueel met behulp van hun netwerk, of met behulp van professionals uit de vertrouwde omgeving van school, peuterspeelzaal of opvang. We zien tegenwoordig dat perfectionisme, werkdruk, de nadruk op succes en hoge maatschappelijke verwachtingen kunnen leiden tot stress en psychische klachten. In dat opzicht moeten we meer normaliseren en accepteren dat mensen nu eenmaal verschillen in gedrag, mogelijkheden en competenties en niet alles in het gewone leven van een leien dakje gaat. Niet alle zorgen of vragen horen daarom thuis bij de specialistische hulp.

Veiligheidspartners: 'We moeten het gewone leven zo inrichten dat meer mensen erbij horen, in plaats van dat we ouders en jeugdigen proberen aan te passen aan de maatschappij.'

Door laagdrempelige, lichte ondersteuning vanuit preventie kunnen we kinderen weerbaar maken en de pedagogische kwaliteiten van alle opvoeders vergroten. Waardoor zowel kinderen als de opvoeders beter opgewassen zijn tegen teleurstellingen en tegenslagen en kunnen omgaan met diversiteit.

Onder het motto: 'zo licht als mogelijk, zo zwaar als nodig' werken we toe naar een inclusiever 'gewoon' leven. Daarmee is de specialistische zorg niet minder belangrijk. **Waar (intensieve) zorg nodig is, moeten we die zorg bieden en mogelijk maken.**

Hulpvragen worden zoveel mogelijk in het gewone leven opgepakt, met inzet van het netwerk

Nog lang niet altijd maken we gebruik van de kracht en kwaliteiten van ouders, jeugdigen en hun netwerk. Soms is dat onderschatting van deze kwaliteiten maar vaker is het de wil van professionals om mensen verder te helpen en het verschil te maken. In onze gemeente lijkt de stap naar de specialistische zorg kleiner dan op andere plekken in Nederland. Veel enkelvoudige vragen komen terecht bij experts en deskundigen, terwijl hun inzet juist hard nodig is voor de complexere problemen in gezinnen.

Preventie: 'Specialistische jeugdhulp zou weer meer uitzondering dan regel moeten worden'

Om dat voor elkaar te krijgen, is het belangrijk ouders en jeugdigen te stimuleren zoveel als mogelijk de oplossing zelf te vinden. De hulp en ondersteuning die daarvoor nodig is hoeft niet altijd te komen van professionals, maar kan bijvoorbeeld ook komen vanuit het vrijwilligers- of verenigingsleven. Het is wetenschappelijk bewezen dat informele steunfiguren een grote rol spelen bij het opvoeden van kinderen. Als we met elkaar het netwerk de kans geven om zelf het verschil te maken heeft dat in sommige situaties meer en duurzamer effect dan een langdurig begeleidingstraject door een hulpverlener.

Netwerk: Met het netwerk van ouders en jeugdigen bedoelen we de informele steunfiguren rond het gezin. Zij spelen een rol bij het opgroeien en opvoeden van jeugdigen. Die steunfiguren vind je thuis (buren/vriendjes/familie), op school (klasgenoten/leerkrachten/mentoren/klassenouders) en bijvoorbeeld op de sportvereniging (teamgenoten/trainers/begeleiders).

2. Ouders en jeugdigen worden in staat gesteld het zelf te doen

Ouders en jeugdigen zitten aan het stuur

De initiële vraag van ouders en/of jeugdigen is altijd leidend voor het bieden van hulp. Soms praten professionals over - in plaats van met hen. Daardoor ontstaat het risico om draagvlak te verliezen bij ouders die willen dat professionals hen serieus nemen en gelijkwaardig contact zoeken. Alleen dan kunnen zij de regie mogelijk zelf op zich nemen.

Onderlinge afstemming tussen professionals zodat ouders en jeugdigen niet keer op keer hetzelfde verhaal hoeven te vertellen is ook een belangrijk uitgangspunt. Wanneer zij autonomie ervaren kunnen zij ook zelf keuzes maken. Om die reden is het van belang ouders te leren het zelf te doen. Er zijn situaties waarin meer doorzettingskracht nodig is in het belang van de veiligheid van een jeugdige of de ouders. Ook in die situaties kunnen professionals de regie delen.

Ouders en Jeugdigen: 'Voordat ik een vraag durf te stellen, ben ik al over mijn eigen grenzen gegaan. Ik heb iemand nodig die mij helpt om weer op de rit te komen. Naast mij. Vanuit vertrouwen, nieuwsgierigheid en menselijkheid.'

Ouders en jeugdigen moeten kunnen merken dat onze basishouding is gericht op het ondersteunen van gezinnen om de eigen kracht (terug) te vinden. Dat is een opdracht aan de gehele keten: van preventie tot bescherming. Hulp is gericht op het versterken van de ouders, dat zij leren omgaan met het - soms onbegrepen - gedrag van hun kind. De hulp is dan systeemgericht.

Die inzet zal op de langere termijn ervoor zorgen dat ouders en jeugdigen sneller zelfstandig verder kunnen. Ook in complexe situaties kunnen zij handvatten krijgen. Dat kan de motivatie tijdens behandeltrajecten beïnvloeden en de slagingskans verhogen.

We dragen verantwoordelijkheid voor een overzichtelijk zorglandschap en maken ouders en jeugdigen wegwijs

Voor een ouder of jeugdige moet het niet uitmaken waar de vraag wordt gesteld. Aan de achterkant zorgen wij met elkaar voor een passend antwoord en regelen wij de juiste ondersteuning. Informatie moet toegankelijk en beschikbaar zijn voor iedereen, ook voor mensen met een taalbarrière. Voor samenwerkende partijen is het daarnaast belangrijk om te weten wie wanneer betrokken is, welke ondersteuningsmogelijkheden er zijn en naar wie men kan doorverwijzen. Indien een verwijzing nodig is, dan gebeurt dit door middel van een warme overdracht. Dat betekent dat ouders en jeugdigen begeleid worden bij overgangen van onderwijs, zorg en ondersteuning. Op verzoek en na toestemming van ouders wordt informatie uitgewisseld om te voorkomen dat bij elke wisseling steeds weer dezelfde vragen worden gesteld.

Ouders en Jeugdigen: 'Wij doen ertoe, neem ons serieus en zie ons als gelijke. Alleen dan kunnen we die regie misschien ook aan. Stem onderling af, laat me niet keer op keer hetzelfde verhaal vertellen en laat me autonomie ervaren. Ik wil de keuzes over mijn gezin kunnen maken.'

We zoeken met elkaar naar de oorsprong van een ondersteuningsvraag en helpen ouders en jeugdigen bij het antwoord

In de jeugdhulp komen we er soms achter dat er meer schuilt achter een eerste vraag die gesteld is door jeugdigen en ouders. Dat wil niet zeggen dat die vraag niet juist is. Het gaat erom dat we aan kunnen sluiten bij de (achterliggende) behoefte en samen kijken welke mogelijkheden er zijn om hieraan te voldoen. Eén vast gezicht en aanspreekpunt voor ouders helpt daarbij.

Om verwachtingen te managen mogen wij de vraag om specialistische zorg van ouders en jeugdigen best met 'nee' beantwoorden. Voorwaarde hierbij is hen te begeleiden naar de juiste plek waar zij terecht kunnen met hun vraag. Leidend blijft dat voor wie zorg en ondersteuning nodig blijkt, dit ook krijgt.

Ouders: 'Je mag best vaker 'nee' zeggen, als dan maar duidelijk is waar ik wel terecht kan met mijn vraag en wie mij verder helpt.'

Partijen in de keten bespreken hun zorgen over een kind op tijd met ouders. Vervolgens bepalen ouders, jeugdigen en professionals samen wat er nodig is. Het kan ook zijn dat problemen van ouders zich manifesteren bij jeugdigen. Waar we voorheen aan de slag gingen met het oplossen van kind gebonden problematiek, hebben we meer aandacht nodig voor de oorsprong en oorzaak van het probleem. Een verklarende analyse helpt bij de zoektocht naar de bron en voorkomt symptoombestrijding.

3. We zorgen voor een doorgaande lijn van zorg en ondersteuning

Samenwerking is de basis

In onze gemeente zijn er veel partijen betrokken bij het opvoeden en opgroeien van kinderen: JGZ, aanbieders preventie, kinderdagcentra, onderwijs, huisartsen, jeugdhulp, sport- en vrijwilligersverenigingen. Indien een van deze partijen een probleem signaleert is het niet alleen belangrijk om met ouders en jeugdigen te praten, maar ook om te weten waar je eigen deskundigheid stopt en waar die van de ander begint. Het kennen van elkaar en het erkennen van elkaars expertise brengt een goede samenwerking tot stand. Daarom moeten de partijen in de keten over de eigen muren heen kijken.

Integraal samenwerken is nodig om een totaalpakket aan zorg en ondersteuning te bieden, vooral in gevallen waarbij onder een enkele vraag meerdere problemen schuil blijken te gaan.

Zorg is maatwerk en is dus niet in producten te gieten, maar de oplossingen die we voor een combinatie van problemen vinden kunnen waardevol zijn voor vergelijkbare situaties in de toekomst. Belangrijk is dat de zorg passend is, kwalitatief hoogwaardig en tijdig beschikbaar.

Raadscommissie & Maatschappelijke Partners Sociaal Domein: 'De zorg lijkt nu een keten met aparte schakels. Schakels hebben zwakke punten daar waar er overgedragen wordt. We moeten samenwerken als netwerk. Niet volgordelijk maar gelijktijdig en met elkaar. Ook als zorgsysteem moeten we een sluitend vangnet om inwoners heen zijn.'

De doorgaande lijn

Het leven van jeugdigen kenmerkt zich door sprongen en veranderingen in levensfasen. Dat zie je terug in voorzieningen, wet- en regelgeving en bijvoorbeeld ook op school. Bij elke overgang ontstaat een nieuwe situatie. Jeugdigen komen terecht in een andere omgeving met andere professionals, een ander pedagogisch klimaat en bijvoorbeeld ook nieuwe vrienden, klasgenoten en leerstof in het onderwijs. Die overgangen hebben veel impact op de jeugdigen. Om te voorkomen dat er hiaten ontstaan en jeugdigen last krijgen van zo'n overgang, is het van belang dat voorzieningen op elkaar aansluiten. Ten eerste door een warme overdracht tussen de opeenvolgende voorzieningen en ten tweede doordat het pedagogisch en didactisch klimaat in de overgangsfasen soepel in elkaar overlopen. Het is immers ook zonder echte problemen al moeilijk genoeg om op te groeien en te ontwikkelen naar volwassenheid en zelfstandigheid. Denk maar eens aan de overgang van 18- naar 18+.

Preventie: 'Als we op jonge leeftijd kinderen bij ons zien komen, balen we er soms van dat onze zorg stopt na de eerste duizend dagen. Je zou dan graag aan andere professionals de zorgen en de handleiding van een gezin meegeven, zodat zij niet steeds opnieuw hoeven te beginnen.'

Bij elke overdracht gaat er informatie en vertrouwen verloren. Daarom is het van belang om het aantal overdrachten beperkt te houden en bij hulp en ondersteuning te werken met vaste en betrouwbare gezichten voor een gezin. Datzelfde geldt voor de samenwerking tussen professionals. Dat gaat beter als men elkaar kent. Ook als er problemen op meerdere leefdomeinen zijn, dient er goed samengewerkt te worden. Dit om een veilige basis en doorlopende lijn in de overige leefdomeinen te kunnen behouden.

Ouders en Jeugdigen: 'Mijn zusje heeft in een aantal verschillende instellingen gewoond nadat ze uit huis geplaatst is. Ze is toen een bepaalde periode helemaal niet naar school geweest. Een gemiste kans. Als school en de instelling beter hadden samengewerkt, was de veilige plek op school er nu nog voor haar geweest. Voor mij was school zelfs een tweede thuis.'

4. We benutten kennis, kunde en expertise in onze gemeente maximaal in het belang van ouders en jeugdigen

We erkennen en versterken belangrijke vindplaatsen, met deskundigheid en kennis

Het is van belang om deskundige professionals te verbinden aan de belangrijke vindplaatsen van jeugdigen en ouders. Met de ervaring, kennis en kunde van professionals kunnen we deze vindplaatsen versterken. Ten eerste is expertise en consultatie van deskundigen essentieel om goed in te kunnen schatten wat jeugdigen en ouders nodig hebben. Ten tweede zijn deze nodig om de deskundigheid van de professionals op de vindplaatsen te bevorderen. We kunnen leerkrachten, begeleiders, trainers en medewerkers in de kinderopvang beter in staat stellen om signalen op te pikken en op de juiste plek door te geven. Kennis over, en begeleiding bij, onbegrepen gedrag en maatschappelijke ontwikkelingen kunnen hierbij helpen.

Dat kan bevorderen dat er meer vragen in het gewone leven kunnen worden beantwoord en opgelost. Preventieve partners en professionals kunnen op belangrijke vindplaatsen vaker worden ingezet om die rol te vervullen. Hiermee benutten we maximaal de bestaande kennis, kunde en expertise in onze gemeente. Tegelijkertijd weten we dat er ook situaties zijn die niet met preventieve inzet in het gewone leven zijn op te lossen. We blijven gezinnen die zorg nodig hebben die noodzakelijke zorg ook bieden. Daarbij is het van belang dat specialistische zorg tijdig en passend beschikbaar is en dat professionals de tijd en aandacht kunnen bieden aan de gezinnen die dit nodig hebben. Ook als gezinnen tijdelijk moeten wachten op de juiste zorg, dan blijven zij in beeld en ontvangen overbruggingszorg indien dat nodig is.

Onderwijs: 'We zien ouders en jeugdigen in de normale situatie een groot aantal dagen in de week. We weten vaak als eerste dat er iets niet pluis is. Die inschatting kunnen wij maken. We hebben dan aanvullende en beschikbare expertise nodig om daar ook op tijd iets mee te kunnen doen. Als beschikbare zorg en deskundigheid uitblijft, kan de situatie zelfs verergeren.'

We zetten in op preventie

Om de jeugd optimale kansen te geven, is een sterke basis nodig. Een sterke basis is een opvoed- en opgroeiomgeving waarin alle opvoeders samenwerken, elkaar aanvullen en versterken. Van ouders tot leerkrachten, van burens tot vrijwilligers. Dat bevordert het gewone opgroeien, ontwikkelen en opvoeden. Ook kan zo'n sterke basis voorkomen dat normale opgroei- en opvoedvragen escaleren tot (ernstige) problemen. Wij noemen die sterke basis ook wel een sterke sociale basisinfrastructuur.

Daarnaast willen we dat kinderen en jongeren met speciale behoeften zoveel mogelijk in een gewone alledaagse omgeving opgroeien en zich kunnen ontwikkelen. Preventie biedt goede alternatieven voor specialistische zorg wanneer er nog geen sprake is van ernstige problematiek. We zetten daarom in op het versterken van de pedagogische basisinfrastructuur, op algemeen toegankelijke voorzieningen, op groepsgericht aanbod en op lichte preventieve individuele hulp.

Preventie: 'Nu we extra inzetten op preventie en daar ook professionals in hebben getraind, moeten we er ook wel goed gebruik van maken. Laten we met elkaar afspreken dat we de expertise serieus nemen en benutten. We zijn er tóch!'

Totstandkoming

Deelnemers Manifest

Aan dit fundament voor opgroeien, opvoeden en de Jeugdhulp in Alphen aan den Rijn, is een intensief proces voorafgegaan. In verschillende dialoogsessies hebben ervaringsdeskundige ouders, jeugdigen, professionals en ketenpartners meegedacht en meegebouwd aan de totstandkoming van het manifest.

Door de inzet van deze deelnemers met waardevolle inzichten, aanbevelingen en constructieve gesprekken, is het gelukt om tot deze leidende principes te komen die kunnen als fundament voor de samenwerking. Het blijft belangrijk dat we elkaar spreken en ontmoeten. Dat moeten we structureler organiseren en faciliteren. Alleen dan kunnen we knelpunten gezamenlijk te lijf gaan en met elkaar succesvol invulling geven aan deze principes.

